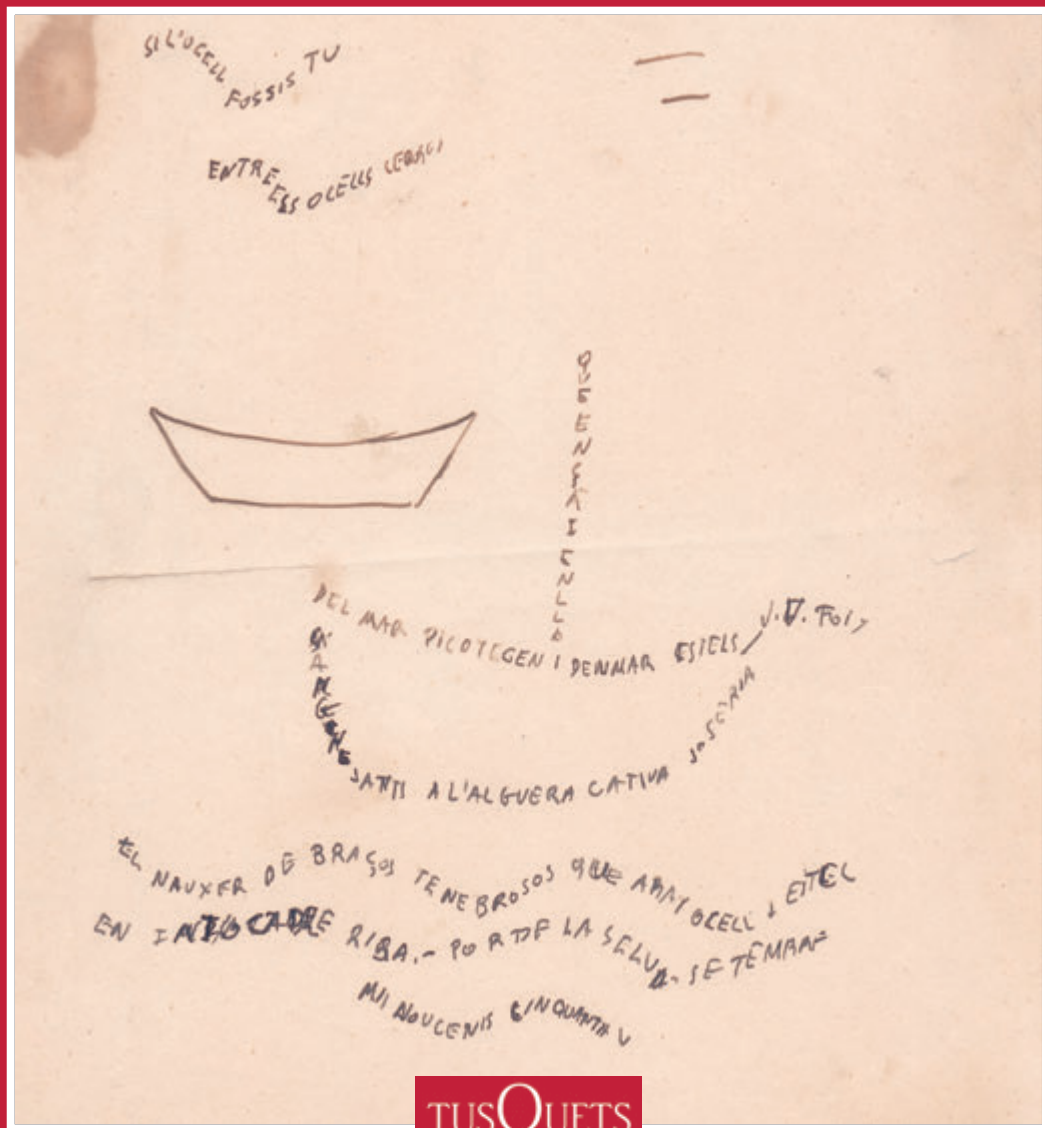

J.V. Foix

CATALANS DE 1918

Edició de Lluís Quintana Trias i Antoni Marí

L'Ull de Vidre

J.V. FOIX
CATALANS DE 1918

Edició de Lluís Quintana Trias i Antoni Marí

TUSQUETS
EDITORS

Col·lecció dirigida per Antoni Marí

1a edició: abril de 2018

© Fundació J.V. Foix, 2018

© del pròleg: Lluís Quintana Trias i Antoni Marí, 2018
Disseny de la col·lecció: Guillemot-Navares
Reservats tots els drets d'aquesta edició per
Tusquets Editores, S.A. - Av. Diagonal 662-664 - 08034 Barcelona
www.tusquetseditores.com
ISBN: 978-84-9066-499-5
Dipòsit legal: B. 4.784-2018
Fotocomposició: Moelmo
Impressió i enquadernació: Black Print
Impressió a Espanya

És rigorosament prohibida qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació total o parcial d'aquesta obra sense el permís escrit dels titulars dels drets d'explotació.

Índex

Pròleg, *per Lluís Quintana Trias i Antoni Marí* . . . 9

Primera part

Pompeu Fabra 45

Josep Carner 75

Segona part

Joaquim Folguera 91

Salvat-Papasseit 105

Carles Riba 113

Apèndix: Agustí Esclasans 125

Pompeu Fabra

22 de març de 1911

Jo prou me dic, i ho escric cada vespre en aquest quadern de notes personals:

—Prou llibres! Prou política! Prou converses inútils! Prou diaris, setmanaris i d'altres paperots! Menys de reflexió i més d'acció.

És inútil; aquesta tarda m'he aturat a tots els aparadors de les llibreries de nou i de vell, davant els quioscs de diaris o per mirar dues noies que, en un cap de cantonada, ballaven el garrotín que tocava un piano de maneta. Tot és bell, i la tristesa em colga. Em caldria estudiar més i llegir menys. Deixa't de dretes i d'esquerres, de nacionalismes i de regionalismes, de discutir de pitarrisme i d'orsisme, de classicisme i de modernisme. ¿Què en trec de llegir Plutarc, Montaigne i Goethe, de copiar trossos d'Epictet, Marc Aureli, Sèneca i Pascal, de provar de practicar la voluntat amb Payot i d'enfortir el caràcter amb Smiles? A l'hora de córrer, m'aturo en sec. Tinc delit de pujar, cama llarga i a tota hora, a muntanya, i em manca força moral per a vèncer les febleses que des d'adolescent combató:

divagació, indecisió, manca d'atenció i enderriament. De tant voler ésser allò que endevinem, entre boires baixes, que som, em venç, malgrat la joventut, el dubte i la desesperança. Tanta de tibantor moral diuen que porta a l'astènia; a mi, a inoportunes gastràlgies. Cal tenir fe, una fe i un pla; però ignorem on som i per què, d'on venim i on anem. Per a ésser ric, diu, no sé on, Sòcrates, cal ésser molt ruc, i en dona vàlides raons. Per a ésser un mateix, cal desprendre's de molt; quan te sembla d'haver-ho aconseguit, t'adones que no resta res, que vas despullat, i observes que els ignorants i els empírics, bons grimpadors, i «vius» a llur manera, cimegen. Aleshores ens decidim a escriure, que és una de les formes d'estagnació o d'ajeure's amb pretensions de sobirà. O fem versos que el cor ens diu que no llegirà ningú o que potser no entendran aquells en els quals confiem.

Quan aquesta tarda he arribat al carrer de sant Pau, ja sabia que les comes em duien a la llibreria d'En Palau, on, per dues pessetes, i amb exemplars per tallar, compro els clàssics en l'edició francesa de Garnier. Hi havia, tot regirant pols i paperassa, un minyó ja fadrí que deu haver passat temps ha les lleves. Duia el cabell llarg, xamberg i xalina, i fumava en pipa. D'una llambrugada, m'ha semblat que mercadejava dos llibres de Nietzsche en traducció castellana i un de Valle-Inclán. En Palau, menut, servicial i bellugadís, ha volgut presentar-nos, però cap dels dos no ha entès el nom de l'altre. Jo gairebé diria que els ha bescanviats. Aquesta mena de caricatura dels personatges d'En Cases, romàs

al temps de la bohèmia modernista, pertany segurament a l'escamot d'aquells a qui, no essent formalment res, cal, per a aparenyar i convèncer-se que són algú, d'anar en ramat —ells teòricament individualistes— i vestir uniforme: cabell i corbata iguals, i el capell, i, sobretot, deixar-se la barba i fer fumar la pipa. Jo no diré pas, interpretant Horaci, segons ens aconsellava el doctor Cortejón, que entre la barba i el clatell que ignora, d'anys, el barber, descobrireu un mal poeta o un mal pintor; però els hi ensumo. No és pas amb la barba i patracols al gec que hom escriu o pinta.

—He comprat això —m'ha dit.

Era un Nietzsche, no pas dos, un Ibsen i un Valle-Inclán. Tres llibres materialment atrotinats i greixosos. Tenien l'aire d'haver passat per les mans de tots els confreres de la Companyia Barcelonesa de Barbut amb Pipa.

—Els coneixeu? —em diu tot pronunciant la *i* davant la *xeix*, com els de Reus.

—Què us diré! —responc.

Tinc algun llibre de Nietzsche, però no l'Ibsen ni el Valle-Inclán. Tampoc no tinc ni Zorrilla ni Espronceda.

—Sou massa jovenet per a digerir aquestes exquisides absentes.

—Sí, és clar.

No em moc d'Ovidi, que intento de traduir amb el poc llatí que vaig aprovar, i de Dant, que m'esforço per entendre. I perdo dies de classe per pujar a la biblioteca, on passo hores, potser mortes, tot llegint i copiant

texts catalans antics. M'ha demanat si pensava d'escriure en català. M'ha dit que ell ho feia a mitges, però que temps havia que els d'*El Poble Català* li havien refusat —no ha dit si en prosa o en vers— original dos o tres cops, malgrat conèixer, segons ell, tots els redactors.

—En català, ni us paguen ni us llegeixen —ha dit.

Jo, com sempre i malauradament, he perdut els estres, i he exaltat Catalunya i el seu esdevenidor, i la llengua. Hauria malversat més temps intentant de convèncer el pollós galifardeu, si En Palau, bondadós com sempre i amatent, no m'hagués dit:

—Tinc aquell llibre!

Era el volum que recull els treballs presentats al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906). Fa temps que hi vaig al darrere. En un exemplar que havia vist a les barraques de Santa Madrona, mancaven fulls; però jo sabia per En Palau que n'hi havia de nous i disponibles, i que l'edició destinada a la venda no s'havia pas exhaurit. He plantat el romàntic amb xalina, que segurament redacta els fets diversos a *El Liberal* i, a pas de guineu, Rambla amunt, he tornat a casa amb l'alegria de qui ha vist els Reis. Al tren, he trobat En Comelles, que baixa a Gràcia, i l'hi he ensenyat. Tot fullejant-lo, m'ha observat que l'Ors no hi era. L'Ors tenia aleshores, si no m'erro, vint-i-quatre anys, i en portava un de *Glossari* i d'obstinada tasca diària de desplebeïtzació del país, que tots considerem apressant. L'Ors potser és massa afectat d'estil i enigmàtic d'intenció; si es decidís a dir el mateix desenguantat, els altres, que són els demés, potser hi

aprendrien. Va dedicar dues o tres glosses al Congrés, que tinc retallades. En canvi, En López-Picó, que tenia vint anys, figura en una de les comissions, i en Josep Carner i tot de gent jove que ara floreja i floraleja, només figuren a la llista de socis efectius, que passen la ratlla dels tres mil. Déu meu!, hi és tothom: carlins i republicans, catòlics i lliurepensadors, regionalistes i nacionalistes, provincianistes, federals i centralistes, fabricants i botiguers, i gent que parla castellà amb els seus.

—Això és la veritable solidaritat! —em diu En Comelles. Observo, de pressa, que de catalanistes, això és, de ciutadans afectats per la llengua i la cultura, n'hi ha molts; allò que escasseja són els activistes. La idea de comunitat la tenen ben pocs; i l'adhesió a aquesta idea, la practiquen menys encara. La noció de parlar una llengua que ens fa singulars dins l'aglevat hispànic, molts. Jo diria tothom que compta. En Comelles s'ha gratat l'orella, m'ha fet que no amb el cap i amb la mà des de l'andana, i se n'ha anat, rioler, amb una noia que l'esperava i que deu ésser la seva promesa.

En arribant a casa, i a la claror d'una espelma —quan tindrem electricitat al pis?, el gas no arriba—, m'he llegit tot el comunicat d'En Pompeu Fabra sobre «Qüestions d'ortografia catalana» i les esmenes que va presentar a alguns dels temes gramaticals. Quina claredat! Quin saber en el distingir! Quin do generós i voluntari als qui practiquen l'idioma! Quanta d'elegància sense eloqüència! Si En Pompeu Fabra posés i resolgués a continuació les qüestions gramaticals que els

altres gramàtics posen en llurs comunicats —amb més aplicació erudita que resolució pràctica i eficaç—, quin guany per als escriptors obligats a escriure de genolls damunt l'escó i amb plomes oscades!

Amb En Pompeu Fabra, la nostra llengua té un mestre segur i sense èmfasi. Compareu l'estil recargolat dels panegiristes de l'idioma que precedeixen o acompanyen els comunicats, amb l'estil amb què En Pompeu Fabra ha redactat el seu. Va mig segle avançat. Tan lluny del vuitcentisme rerassagat dels llagrimosos exaltadors de la «parla de l'avior», com del Noucentisme en la versió que Xènius dona a aquest mot que, en ell, es nodreix de les deixes preciosistes i decadentistes de fi de segle.

L'Ors no és goticitzant com alguns modernistes però el seu estil, per al meu gust, té un deix prerafaellita, ruskinià i àdhuc wildià que no es perd malgrat la forta dèria classicitzant del glossador, tan lúcida, intel·ligent, sagaç i penetrant. Un Xènius amb l'estil Fabra, quin avantatge per a la tasca comuna d'ordenació civil!

Voto per En Pompeu Fabra!

23 de març de 1911

Un cerca amor, i no encerta; amestat, i s'hi enganya. Fa un temps que delejo totes dues coses i emmalalteixo de no trobar-les a pler. Potser ens donem massa en secret, i no n'havem recompensa. Ja ho diuen els mo-

ralistes; però ens costa d'avenir-nos-hi. Jo mateix, si escolto música clàssica —i fa un temps que en perdo poques audicions—, els intèrprets de l'autor em fan saber que m'hauria d'omplir el cor de joia; jo imagino paisatges desolats i tardes plujoses. Però avui ha fet un dia assolellat amb aures tèbies de primavera, i tenia ganes de parlar amb algú. He anat a ca l'Obiols amb el volum del Congrés sota el braç. En Josep Obiols, de mena més aviat reservat i eixut, m'ha rebut content com sempre. Li he volgut fer saber el goig que havia tingut tot llegint alguns dels treballs que recull, i, per damunt de tots, el d'En Pompeu Fabra en algunes de les seves intervencions en forma d'esmena. Ja sé que fa cinc anys, però aleshores jo era un marrec.

L'Obiols coneix, per escrits que té meus, la meva adhesió a les regles que estableix En Pompeu Fabra i que adopta, l'una darrere l'altra, L'Avenç en les seves publicacions. No crec pas que hi estigui del tot d'acord; però no és el seu ofici, i les seves preocupacions no són pas les meves de possible escriptor. Potser jo cerco més l'absolut en tot, i tendeixo a anar de dret a allò que em sembla el ver i el just. Vés a saber si em tempta massa d'agafar la lluna amb un ham, i els estels, d'una xarxada. Ell és tot placidesa, i la seva congènita cançoneria calciga la meva sobergueria aparent. Però em costa d'acontentar-me amb les benanances domèstiques i socials, i en allunyar-me dels camins fàcils i florits, perdo dreuera. He pretès de fer-li veure la diferència entre els treballs confusos i alguns de ben malforjats de doctes i aprenents —hi ha de tot—, que van in-

tervenir en aquell Congrés, i la claror que hi difon, en termes, de tan concrets, clàssics, En Pompeu Fabra. M'ha demanat que li llegís el text d'En Maragall. I quin català escriu, Mare de Déu, aquest bon home! No dubto que el seu punt de vista, conseqüent amb la seva excepcional noblesa d'esperit, té i tindrà adeptes; no pas l'estil molt d'acord amb el dels pairalistes sentimentals que amb tanta de profusió van concórrer en aquest Congrés. El savi doctor Rubió i Lluch, que va tenir l'encert de dir en el seu discurs, davant els interventors que s'ho van callar, que «no era ni filòleg ni gramàtic, sinó un modest animador de les lletres», va qualificar el Congrés, amb graciosa bonhomia, de míting de la llengua catalana. Un míting de polítics, financers, adroguers i mestres d'obra destinat a decidir, per votació, com cal escriure el català!

Jo no estic d'acord, i els anys m'hi fan enclí, ni amb les opinions estètiques d'En Maragall ni amb la manera literària d'expressar-les. L'espontaneïtat fa els homes i les coses boteruts. Allà on hi ha espontaneïtat, la santa espontaneïtat —i jo voldria veure els esborranys dels cànids partidaris de l'espontaneïtat—, hi ha gep. L'espontaneïtat del verb a cada mas, a cada individu —que són els dialectes preferits per En Maragall— solen ésser l'esgarip i la paraulota.

Jo em decanto a favor d'una llengua literària establerta pels bons escriptors i pels gramàtics segurs, damunt els dialectes; no dubto gens que cal partir d'un dels dialectes per a aconseguir un català normal, amb validesa per a totes les varietats literàries. I, més enllà

potser que el mateix Pompeu Fabra, crec que certs arcaïsmes de la llengua i certs neologismes que exigeixen el pensament i l'estètica literària d'avui, han d'ésser sempre benvinguts si llurs introductors tenen, congènit, el sentit de l'idioma, el do de l'expressió universal i la sort de no haver-se desarrelat del català permanent en la seva evolució. Per a qui és bon artesà, tot mot, vell o nou, pren ufana.

Mentre l'Obiols dibuixava, he fet la prova d'aplicar l'ortografia d'En Pompeu Fabra a una prosa de mossèn Cinto, sense tocar-ne l'expressió verbal: s'hi ajusta. La prosa de la comunicació d'En Maragall al Congrés encara hi perd. No vull pas dir que En Maragall no sigui un dels nostres poetes més assenyalats, i, en prosa, un pensador i un líric gairebé exclusiu. Però l'espontaneïtat em fa caut, i els espontanis, a cada esplai nou es contradiuen. Tirar al dret, anar amb l'ai a la gola i el cor a la mà no són, potser malauradament, normes aptes per a adaptar-les als escrits.

L'Obiols, benèvol, ha fet:

—Ui, ui, ui! —i hem sortit, camí d'Esplugues, a veure el joc de núvols cap al tard, tot donant una ullada a les noies de la cotillaire del Carrer Gran que cosien, domesticades, a la claror d'un quinqué.

21 de maig de 1912

Avui, tot anant Rambla avall, m'ha aturat un minyó esprimatxat que conec de vista. No pas de la Univer-

sitat; em sembla d'haver-lo vist al Palau, o d'oient en alguna conferència. M'ha semblat ben bé que era dels de la meua jeia: irresolut, indecís o potser vel·leïtós. M'ha dit que anava de llibreria en llibreria a mirar els títols dels volums als aparadors, però que li costava de decidir-se per cap. Segurament que, com jo, llegeix paperots a totes les hores sense posar massa esment en la inèpcia de l'autor o l'heterogeneïtat dels temes. Ho llegim tot en un país on gairebé tothom escriu, i cada cop restem més perplexos. No practiquem la meditació reflexiva que aconsellen els doctrinaris del caràcter. Ni meditem, ni obrem. Per això som inconstants i ens deixem anar a una de les formes més temibles de l'accídia: llegir la paperassa que ens omple les butxaques, sense mètode i sense heure'n profit. No crec pas que els gèrmens que dormen en nosaltres i «que demanen que siguem», segons els moralistes, es desvetllin gaire ufanosos.

Es diu Oliveres —i l'he cregut— i és fill d'industrial. M'ha dit que aprenia el català per escriure-hi, i que em coneixia d'haver-me vist a la conferència que En Manuel de Montoliu va donar dimecres sobre les diverses teories —segons ell, quatre— que hom formula sobre la divisió de les llengües romàniques. Dues d'elles, va dir, admeten el català; les altres dues no en parlen.

—Quina —va preguntar-se En Montoliu— és la més científica?

Va establir, amb estiregassada retòrica, la manera de conèixer els mots d'origen llatí i els que essent d'origen germànic es van romanitzar més tard. Va par-

lar també de l'extensió territorial de les llengües romàniques, i va dir que si el mètode científic amb el qual estableix hom la divisió és, a vegades, fals, com a mètode d'exposició pot ésser acceptable. Va venir a dir que el català era, en el seu substrat, anterior a la llengua del Laci.

L'Oliveres em diu que la conferència d'En Montoliu va ésser «força curiosa». A mi em deprimeix aquest «força», que ara fan córrer alguns per expressar llurs admiracions. Així, per a aquests arronsamelics, el Partenon fa «força bonic», Cervantes és «força interessant» i l'*Odissea* «força curiosa». Jo li he dit que En Montoliu em va instruir en allò que jo ignorava i que el vaig escoltar amb gust. Vam sortir a parlar de l'ortografia que cal emprar per a escriure en el català d'avui: no ens hem avingut gens. Tots dos hem coincidit a reconèixer la pèrdua de temps i els neguits que dona, sobretot als qui ens hem decidit a escriure en català, la mancança d'unes regles ortogràfiques acceptades per tots. Que hi hagi una ortografia republicana i d'avançada, i una altra de regionalista i conservadora, fa rodar el cap als qui, com jo, creiem en la seva accessorietat. És la substància del text allò que vivifica l'esperit. L'ortografia és convencional, i tindrem sort quan serà una rutina. Els debats ortogràfics tenen un no sé què de patològic. Reformar la gramàtica a cada moment i un cop establerta, és senyal de decadència. Ell escriu amb l'ortografia de *La Veu* i jo, d'ençà que tinc ús de raó, amb la de L'Avenç, evolutiva i d'assaig, ja ho sé, però m'adapto a cada innovació, i ara escric sense hacs inicials, in-

tervocàliques i finals. M'ha preguntat si jo era dels de la *i* llatina i si reduïa els pronoms *hi* i *ho* a *u* i *y* després d'un mot acabat en vocal i si hi anteposava «aquell puntet». En confirmar-li-ho, s'ha agafat el cap amb totes dues mans com un meló a tall de prova, i ha pronosticat tot de malaurances per a la nostra llengua. Li volia dir que els antics no hi miraven gaire prim; però he comprès que no els havia llegits mai i que la seva formació era específicament regionalista del temps d'En Cases i Amigó, i la seva mentalitat, malgrat els divuit anys, vellarda.

He endevinat amb el seu cluc d'ulls i el seu colltorçament de testa, que tot just si n'ha sentit parlar. Aleshores —érem davant les parades de vell de les Drassanes— li he contat que feia pocs dies que m'havien tret de secretari d'una associació de barriada per haver escrit, en una memòria de l'entitat, *istòria*, *onor*, *erois*, *erència*, *ostes* i *omes*. Quan li he fet saber que jo anava encara més enllà i que escrivia la *ela* palatal sistemàticament *ly*: *uly*, *colya*, *lyei*, malgrat les subtils distincions d'En Fabra en els seus assaigs de gramàtica, m'ha compadit amb un gest depressiu i m'ha mirat com si jo fas un cercagatoses.

—No coneixeu res d'En Pompeu Fabra?

Oh, no en coneix res! No sap que és el gramàtic més important del país, i que un dia o altre els seus punts de vista seran compresos i acceptats pels escriptors que se sabran desenteranyinar a temps. No volia comprar cap més llibret de L'Avenç per raó de l'ortografia, i ignorava la intervenció d'En Fabra en les refor-

mes ortogràfiques. I aquest jovencell és del meu temps, i potser farem el soldat plegats! Hem tombat Rambla amunt, callats, i en essent a la Boqueria, com aquell qui diu, m'ha plantat. Li he preguntat si el 25 aniria a la conferència sobre arquitectura, estilització i estructura que donarà En Puig i Cadafalch a Llotja, i ha arronsat les espatlles com si jo fos un mec per deslletar. Ho escric ara, de nit, tot trist i convençut que aquest minyó estirat i despitós creu que hom és patriota quan canta, a tomb o no, *Els Segadors* i es posa llacets per anar a qualche aplec sentimental a Vallvidrera. N'hi ha tants! No em plau el folklorisme polític, ni les reivindicacions civils amb llagrimetes franciscanes, ni les plantes enyorívoles dels floralers.

Abatut i perplex davant tantes de determinacions que ens cal prendre i davant el propi esdevenidor personal: què em cal fer? Què em cal creure? El ver, on és? Tanta d'ignorància i tanta de feblesa! Potser com s'esdevé massa sovint, la pèrdua de temps en converses estèrils com la d'avui i la lectura abusiva de diaris fan que m'acusi d'indolent. Potser perquè fa dies que no he vist l'Agneta. Només enfortint la voluntat i essent lleial als bons propòsits evitaré la dispersió. En Pompeu Fabra i tants d'altres no haurien reeixit en llurs estudis si haguessin estat tan indulgents en llurs defallences de minyonesa.

És tan dolç de vagarejar pel bosc de les idees o combinar, en vers i en prosa, imatges i sons!

2 de juny de 1912

Passar d'un llibre a l'altre, d'un autor a l'altre i de temes heterogenis sense mètode; parlar de tot, incontenents, com si, mocosos d'adolescència allargassada, ho haguéssim de saber tot. Potser afaforeix més la salut, la voluntat i la intel·ligència seguir l'instint que ens empeny a enfilat colls, córrer per les pistes de tennis, nedar, prendre, vagarosos, el sol, ballar i riure amb els qui riuen per riure. Tanta d'introspecció a l'edat en què molts es projecten, vitals, a l'exterior, ens inclina, a mi i alguns dels meus, a la misantropia. Fugim, coratjosos, de les multituds, i n'enyorem la ferum. Ho he dit a En Riera i a En Puig, tot regirant llibres i llibres on cerco l'itinerari de la vida. Però tendim massa a voler l'absolut. La passió de veritat no és pas bona als divuit anys; volem ésser lliures, i ens perdem a la mata de les incertituds.

En Riera, barbamec i garracurt, es complau a prendre actituds extremes. M'ha dit, en contradicció amb d'altres afirmacions seves que em va fer l'altre dia tornant de Sant Cugat, que l'objecte de l'estudi no és pas de saber sinó de guanyar diners, o la vanitat amb el fi de donar-se aires de saberut davant els serfs de la gleba o els tramviars. El saber sense una finalitat pràctica és una malaltia que pren només els enderiats de naixença, diu ell. O vol venir a dir, ja que tot exagerant la interpretació del diàleg que ell endevina que sostinc amb mi mateix, conclou que el saber pel saber no és vàlid ni com a finalitat informativa. ¿I, doncs, els qui

volen saber qui són, on són i per què hi són, i per on hi va hom? On cal parar la tenda? Al capdavall, segons ell i avui —oh nyèbits del sofisma!—, el saber és exclusivament utilitari. El saber és al servei del guany material! N'hi ha per a fer-li la corbata a trossos.

I doncs, que no us turmenten els dimoniets a vós, senyor pedagog? És que no teniu dubtes, ni afanys de conèixer, ni tan solament curiositat? Quins deixebles li surten a l'Ors entre alguns del seus admiradors! Perdre's pels magatzems de llibres entre teranyines erudites i pols docta, no és pas vanitat ni afany de lucre. Si ho creus així, Riera, et diré heretge i em plauria de veure't Bòria avall, flagel·lat! Hem canviat de tema perquè En Puig, faronejant, m'ha preguntat si coneixia un *Glossari* en el qual En Xènius parlava d'ortografia i d'altres belles coses inútils. En Puig, que és un garneu que piula en lloc de parlar, creu que per tal com l'Ors, tan ple d'aptituds per al talent, tan justament i oportunament advers a la incivilitat i a la grolleria ciutadana, inventiu i espiritual ensems, artista ple de nobles facultats, seductor i sofista, retòric i gomós amb mascara i coturn de clàssic, es decanta a favor d'una de les solucions ortogràfiques possibles, jo rectificaré. El Noucentisme té un no sé què encara d'afectat. En art, per exemple, dona, entre nosaltres, un decorativisme pairal, mairal i mediterrani, més pobret que alegret, amb donzelles trenades camacurtes i garrelles, i amb gruixos de cansaladera als turmells. I terradets per a fer-hi volar l'estel o aviar-hi coloms, amb balustrades de terrissa pobra. El nou classicisme que

amb tanta de fervor propugna En Xènius, teoritzador, i en graciós papissot uruguaià, hauria d'ésser viril. A mi —què sé jo, encofurnat miramosses!—, em sembla que el clàssic ver és la força difícilment continguda, no pas la impotència estilitzada. A l'ortografia amb belles lletres inútils, prefereixo la d'En Fabra amb belles grafies útils i sàviament resoltes. No em fiaria gaire d'una ortografia d'orsiana; em plau de l'Ors la seva malícia a insinuar, a instigar i a suggerir, i, també, a triar, i a discernir.

En Riera i En Puig han lloat l'Ors i l'han encimbellat més enllà dels Tres Dragons; jo ja havia dit que l'admirava amb certes reserves, i que n'acceptava tot allò que jo, a través de les mateixes lectures i solidari en les mateixes reaccions, havia integrat a les meves pobres i abonyegades coneixences.

—Què sabeu, nois, de la gramàtica d'En Fabra?

¿És que cal entestar-nos en el desordre, la incoherència i la confusió? Ja vagabundeja prou la meva imaginació; no em cal, ni vull, veure'm embrollat i del tot indecís, ploma en mà, per ignorar la transcripció correcta dels mots que em calen per a escriure.

—Quina gramàtica té En Fabra? —pregunta En Riera, que pels anys que té em sembla que fuma massa.

El maula d'En Puig, més aviat curt d'estreps i que es cobreix el cap amb tarots fora d'ús —no pas per indigència— ha afegit com si parlés amb llengüeta:

—I, qui és aquest Fabra?

A mi em sorprèn cada vegada que m'adono que hi ha companys meus de catalanitat indiscutible, que ig-

noren el nom i l'obra de qui prova de reformar, amb esperit efectivament clàssic i verament noucentista, l'ortografia, tot simplificant-la i alliberant-la d'anacronismes. Els he recomanat que l'estudiessin; però m'ha semblat que no s'hi veien amb cor, o que no els interessava gens. Han preferit de badar tot guaitant els sòlids turmells d'una noia alemanya que baixava, davant nostre, d'un automòbil que ella mateixa conduïa. Molt vermella i rossa. Cloïa els ulls tendrament com si no els clogués. Ha deixat passar una motocicleta escarafallosa que cavalcava un bordegàs decididament estúpid, i s'ha perdut, dolça i massissa, entremig d'una coloraina de grisos que assenyalaven l'entrada d'una torre en festa.

Els volia explicar les solucions d'En Pompeu Fabra per a l'ús de la hac, la ç, la be i la ve, la ela palatalitzada, la ics i d'altres qüestions en litigi, però no els interessava. Potser és culpa meva, que sóc massa enterc. Prou m'esforço a ésser més eixut en les converses i més primmirat a no parlar a qui no escolta, potser amb raó. Que cadascú, doncs, pari esment quan escriurà, i jo a tenir més ànsia a no fer o a no dir allò que a d'altri pot semblar vanitat.

Han reprès la cançoneta d'En Xènius —el qual, que jo sàpiga, no és filòleg, ni gramàtic, ni ortògraf—, i m'han dit d'acompanyar-los al cine, on, de fet, s'han entaforat, alegrement foscs. Em sobraven —és un dir— un parell d'hores, i he preferit de tornar a casa a endreçar papers.

1 de gener de 1913

Aquesta tarda, feia bo; hem anat a ramblejar amb l'Obiols. Hem topat amb En Martí Casanoves, doctrinari sistemàtic, i, com sempre que sóc amb ells, hem parlat de pintura: Torres-Garcia i més Torres-Garcia, llevat d'alguns comentaris eixelebrats que feiem de les noies que passaven. Rondem per aconseguir de publicar una revista, molt d'acord amb els principis estètics que, barbós i noblement inquiet, propugna el Mestre. La volen titular *De l'Escola de Decoració* i defensaran, dogmàticament pel que sembla, les orientacions assenyalades, oralment i per escrit, per En Torres-Garcia, a l'escola del qual s'ha fet l'Obiols. Volen que hi col·laborin els tres o quatre crítics d'art més actuals. Em sembla un bon propòsit i estaria molt content si hi reeixien. També han parlat de publicar un full mensual destinat a ésser simultàniament un butlletí de divulgació i un índex del moviment artístic català. Jo els he proposat de dir-ne *Gasete de les Arts*, i ho han cregut encertat. En Casanoves diu que sempre trobo el títol escaient i que jo seria un bon periodista. Qui ho havia de dir! Els he donat el meu parer sobre la presentació tipogràfica i els he dit que seria molt oportú de cercar un escriptor literari prou independent de judici per a dirigir una altra revista amb el nom paral·lel de *Gasete de les Lletres*. Hom hi donaria a conèixer les obres publicades en català o en curs de publicació, hom hi faria saber els projectes dels escriptors i dels editors, i l'encapçalaria un article críticodoctrinal que escriuria

el director del full. Hi hauria d'haver, sobretot, tota la informació possible sobre les literatures estrangeres i llurs tendències actuals, amb el fi de desencasolar-nos o d'afirmar-nos. En Casanoves m'ha dit que el director podria ésser jo mateix; però jo, menys ultrancer, i potser poc noucentista, seria massa benèvol envers els qui sincerament s'esgarrien en insòlites especulacions. Tampoc no estic gens preparat. Tant de llegir potser em farà perdre l'escriure. Ells, en llur activitat se senten més segurs que jo. Entre el seny i la fantasia em faig un garbuix, i allà on ells s'afermen, jo dubto.

De tornada, ens hem aturat a Canaletes a fer la cerveza. Se'ns ha acostat En Ribes, que fa poc que ha penjat els hàbits fresquets, i m'ha dit si havia vist *La Veu*. L'he comprada i, a tota plana, precedides d'un article d'En Prat de la Riba, publica, íntegres, les *Normes de l'Institut d'Estudis Catalans*. He fet observar que ja havia sortit un article d'En Josep Carner i unes gloses d'En Xènius, on havien estat aplicades. He tingut una alegria, i se n'han mig sorprès. Els he dit que ja no hi hauria problema ortogràfic per a les revistes projectades, i hem comentat que En Pompeu Fabra deu haver hagut de lluitar molt. Aquesta nit me les llegiré amb més d'atenció. En prendre comiat, En Ribes ha dit que era una victòria del Noucentisme. Li he volgut fer veure, no sé si l'he convençut, que era la victòria de la robustesa, la serenitat i el patriotisme d'En Prat de la Riba. Després dels guanys en l'estil per En Carner, la unitat ortogràfica, si va seguida d'unes regles gramaticals, serà un guany superior.